Dječje igre i pjesmice - Povijesni pregled i značenja

Dedić, Danijel Nikola

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:408779

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

Danijel Nikola Dedić

Dječje igre i pjesmice - Povijesni pregled i značenja

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

Danijel Nikola Dedić

Dječje igre i pjesmice - Povijesni pregled i značenja

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Ljiljana Marks

Zagreb, 2019.

SADRŽAJ

UVOD 3

RAZRADA 4

1. DJEČJE PJESME 4

1.1. PJESMICE 4

1.2. BROJALICE 7

1.3. RUGALICE 9

2. DJEČJE IGRE 12

ZAKLJUČAK 16

LITERATURA 17

UVOD

U ovome radu bavit ću se dječjim pjesmicama, brojalicama, igrama te njihovim inačicama u određenom mjestu i o njihovu značenju. Također, nabrojat ću samo one za koje sam ja smatrao da su bitne za ovaj rad, točnije one koje su najpoznatije i/ili najpopularnije većini stanovništva.

Za literaturu sam uzeo raznovrsnu građu koja se tiče djece, njihovih igara i njihovih vještina rješavanja problema (*problem solving skills*) – bilo to u stilu *suparništva* među njima ili u stilu vlasništva oko predmeta – igračaka. Primarna literatura bila mi je *Današnji dječji folklor* Zorice Rajković koji, iako napisan još 1978. godine, u sebi sadrži najviše informacija vezanih za moju temu. Informacije koje je ona kupila poslužile su mi kao polazna točka jer se unutra nalaze podaci o dječjoj zabavi od djece ranije dobi (vrtića) pa sve do osnovnoškolske djece prvih nekoliko razreda.

Uvelike će mi se rad baviti igrom zbog toga što je dječja igra nešto što je ostalo nepromijenjeno kroz generacije, ali više o tome u sljedećim dijelovima rada. Također, u radu će se naći kojekakve anegdotalne informacije bilo iz moga života, bilo iz života moje obitelji i rodbine jer smatram da su takve informacije vrijedne za ovakvu vrstu rada, te se takvim postupkom i poslužila Zorica Rajković govoreći o životu svoje kćeri, svojih prijatelja i sebe kako bi pojasnila stvari malo bolje.

Što se tiče pjesama, u ovome radu se ne ću baviti glazbenim svojstvom pjesama i/ili brojalica, tj. melodija, kompozicija, ritma i dr. zbog toga što one neće biti potrebne pojasniti – time će se pozabaviti razni glazbeni stručnjaci. Ako ijedna od tih stvari bude bitna, naravno da ću o tome ponešto kazati te je pokušati pojasniti.

Iako ovaj rad pišem za Odsjek za kroatologiju, polagao sam uz nju i sociologiju (dvopredmetno studiranje), tako da će se u ovome radu moći naći sociolozi, ali samo nekoliko njih za koje ja smatram da bi odgovarali kao objašnjenje nekih odluka, akcija i zamisli sâme djece, a i rječniku i zamisli igara. Uz to, biti će i teoriziranja s moje strane oko toga zašto se ovdje nalazi taj tekst, zašto se baš igraju ovakve igre, pjevaju takve pjesme te koje bi im bilo značenje.

Ovaj rad biti će podijeljen u poglavlja radi lakšeg čitanja i lakše orijentacije. Isprva će to biti objašnjenja značenja riječi, nabrajanja mjesta gdje se takvo što koristi i ukoliko je došlo do promjenâ teksta i/ili nečega drugoga, ali se većinom puta mijenjao tekst. O tome više u sljedećim dijelovima rada. Na kraju samoga rada biti će zaključak u kojemu ću iznijeti svoj stav koji će se ticati budućnosti dječjeg folklora zbog toga što sam i u radu Zorice Rajković i u stvarnome životu primijetio promjene koje su od velike važnosti za ovakvu vrstu rada – etnologije i antropologije.

RAZRADA

1. DJEČJE PJESME

Kada pričamo o dječjim pjesmama, ne pričamo samo o normalnim pjesmama, sa stihovima, glazbenom pratnjom itd. Mnoge su dječje pjesme brojalice, rugalice (šale, vicevi i štosevi), pjesme uz pokret te na kraju i pjesme same za sebe. Većina ovih nabrojanih vrsta pjesama, ako ne i sve, su rimovane.[1]

1.1. PJESMICE

Pod terminom pjesmice ja podrazumijevam pjesme koje se pjevaju da bi se pjevale. Dakle, ne postoji nikakav ulteriorni motiv kao npr. pjevanje pjesama brojalica jer brojalice imaju svoj smisao – da broje. Ovakve obične pjesme pjevaju se najčešće u školsko-edukativnim ustanovama jer je njihova bit glazbeni odgoj djece.

Glazbeni odgoj potiče učenje djece o pjesmama i učenje djece pjevanju pjesama. K tome se smatra da bi pjevanje djeci pomoglo „njegovati lijepo pjevanje koje podrazumijeva točno intoniranje i jasno artikuliranje“[2] kao i „pravilno sjedenje i disanje“[3] učenika. Samim

[1] Rajković, Zorica. 1978. Današnji dječji folklor – istraživanje u Zagrebu. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 15, br. 1: 47–69.

[2] Radičević, Božica, Jasna Šulentić-Begić. 2010. Pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole. *Život I škola: časopis za teoriju i praksu odgoja I obrazovanja*, vol. 56, br. 24: 243.

[3] Isto, 245.

time, učitelji znaju birati pjesme uz pokret ili brojalice uz ritmizirano lupanje i pljeskanje kako bi učenicima potpomogli pri integrativnog aktiviranja osjetila zvuka i dodira. Pomoću ovakvoga učenja djeca mogu bolje uhvatiti ritam te se inače takva djeca znaju baviti sviranjem instrumenata, a ponajviše onoga koji ima sličan, ako ne i isti, pokret ruku – bubnjevima.

Najpoznatije školske pjesme (pjesme koje djeca nauče za vrijeme svoga školovanja) su *Sveti Niko svijetom šeta*, *Dođi, dođi Božiću*, *Kad se male ruke slože*, *Nije lako bubamarcu*, *Zeko i potočić*, *Kad si sretan*, *Kiša pada, trava raste* i dr. Ovdje sam napisao sve pjesme za koje se i sâm sjećam da smo ih tek u školi naučili, a izdvojio sam ih jer postoje pjesme koje se nauče kada si vani s prijateljima i/ili s drugom djecom. Te pjesme su one koje učitelji neće naučiti djecu, a najpoznatija je ona *Đačka himna* (tako ju je nazvala Zorica Rajković) čiji tekst glasi (prvi stupac):

Zapalit ćemo školu,	Zapalit ćemo školu,
taj luđački dom,	taj luđački dom,
čitavo će vijeće	čitavo će vijeće
plakati za njom.	plakati za njom.
Štreberi će nositi	Štreberi će nositi
cvijeće na nju,	cvijeće na grob,
a mi ćemo se smijati	a ja ću pjevati
ha ha ha u u.	nisam više rob!

Tu je ona komentirala: „Čini se da se osnovni model ove đačke himne varirao od grupe do grupe, u raznim sredinama i u više generacija.“[4] Odmah nakon je postavila primjer iste te pjesme samo na drugome mjestu uz Zagrebu, čime se potvrđuje njena teza, kojoj sam i ja svjedok zbog toga što je drugi dio pjesme drugačiji od one vrste koje sam ja kao osnovnoškolac pjevao (drugi stupac je moja verzija).

U početku dječjeg života prve pjesme koje djeca nauče su iz obiteljskoga kruga. Inače djecu to nauče majke jer se one najviše brinu za djecu, tj. uvijek su tu, u blizini

[4] Rajković, Zorica. 1978. Današnji dječji folklor – istraživanje u Zagrebu. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 15, br. 1: 63.

djeteta. Sjećam se da mi je majka pričala kako je, dok sam bio jako malen, pjevala *Tašun, tašun, tanana* – pjesmica koju je izvodila dok sam ja (ili moj brat) sjedio u njenom krilu te nas je *cupkanjem* na koljenima zabavljala tako. Z. Rajković ima istu takvu radnju i pjesmicu, ali tekst te pjesme drugačiji je od one koje je moja majka pjevala. U njenom radu pjesma ide:[5]

Tancuj, tancuj, Maruška
udala se za Miška.
Miško nema novaca,
da ti kupi konaca.
Da sašiješ bluzu
da pokriješ guzu.

Dok je u nas glasila:

Tašun, tašun, tanana
I svilena marama.
U marami šećera
ti si meni večera.

(onda je otpjevanom zadnjom riječi krenulo škakljanje)

Već se i ovdje potvrđuje tvrdnja o promjeni teksta tijekom generacija. Ostale pjesme koje se nauče u obiteljskom ili prijateljskom okruženju izvan škole su *Ringe, ringe raja*, *Išo medo u dućan*, *Pliva guska preko Save*, *En, ten, tore* (*En, ten, tini*) i dr. Većina tih pjesama je bila otisnuta u slikovnicama i otpjevana/odigrana na audio i/ili video kasetama, a od 2005. godine gotovo se sve pjesme se mogu naći na internetskoj stranici YouTube.

Dakle, djeca uče pjevati jer se njima to sviđa, razigraju se kroz pjesmu i još im pomaže kod osjetilno-dišnog sustava. Međutim, dok uče neke pjesme (bilo kroz školu ili kroz društvo) ne smijemo zaboraviti na narodne pjesme. Jedna od najpoznatijih pjesama narodnog stila jest *Ja posijah repu*. Pjesma je napisana u *Pjevanki*, zbirki dječjih pjesama Franje Kuhača iz 1885., ali joj je originalan naziv bio *Miš mi je polje popasel*, a započinje

[5] Rajković, Zorica. 1978. Današnji dječji folklor – istraživanje u Zagrebu. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 15, br. 1: 42.

stihom *Ja posijah bijelu pšenicu*. Kao što vidimo, prvi stih je bio promijenjen jer se na određenim mjestima pjevalo drugačije, te je tijekom generacija postao naslov pjesme.[6] Još par pjesama kojih se mogu sjetiti da se pjevalo/učilo u školi, a narodnog su stila su *Kriči, kriči ftiček* i *Moja diridika*.

Djeca vole pjevati jer se samim time druže/socijaliziraju jedni s drugima. Kako se odrasli znaju družiti uz pjesmu (bilo kakav skup odraslih dovesti će do pjevanja kad-tad), tako se znaju družiti i djeca. S druge strane, djeca znaju pjevati bez pjevanja, tj. više-manje izrecitiraju pjesmu samo s dodanom melodijom (ubrzano izrecitiraju pjesmu prateći melodiju) – to se najviše vidi u rugalicama, ali se može pronaći i u brojalicama. To se koristi u slučajevima da bi pjesmu brže izrekli, tj. u rugalicama bi brže izvrijeđali nekoga.

1.2. BROJALICE

Brojalice su vrste pjesama koje djeca pjevaju prije igre, uvelike radi odabira igrača ili podjele na igrače/parove.[7] Ne može se ništa suviše reći o njima, ali bi se moglo reći da se brojalice izvode isključivo u tim situacijama. U situacijama gdje se traži potreba za timovima.

Brojalica ima malo i nikada (barem koliko ja znam, a i koliko se vidi iz priloženih radova) se nisu mijenjale. Što je i očito jer promjene u brojalicama nisu bile potrebne. Neke od najpopularnijih, tj. najraširenijih brojalica među djecom su *Eci-peci-pec*, *Sik-sak-suk*, *Par-nepar, Okoš-bokoš* i dr. Nadodao bih još kako se uz brojalicu *Sik-sak-suk* našla i rukovna inačica, točnije verzija gdje djeca, umjesto stopalima (kako je u originalu) svojim šakama postavljaju parove. Dakle, okrenuta šaka mora biti ili prema gore (gornji dio šake) ili prema dolje (otvoreni dlan) te se parovi biraju po tome kojih dvoje djece ima isto okrenutu ruku. Ta se brojalica zvala *Fli-fla-flu*.

[6] Repar, Kristina. 2018. Uglazbljene dječje pjesme i njihova odgojna uloga od starih hrvatskih pjevanki do danas. *Libri et liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture*, vol. 6, br. 2: 257.
[7] Kekez, Josip. 1996. *Poslovice, zagonetke i govornički oblici*. Stoljeća hrvatske književnosti. Matica hrvatska, Zagreb: 285.

Rajković je napisala kako „brojalice traju kao neka moda – ograničeno vrijeme [...] pojave se, nauče [ih djeca], upotrebljavaju neko vrijeme i onda ih istisne neka nova brojalica.“[8] na što bih ja rekao kako to nije istina. Djeca, kada nauče brojalice zadrže ih u sebi dok su živi, ali ih ne mijenjaju novom ili zaboravljaju, već se koriste samo onda ukoliko situacija zahtjeva. Npr., brojalica *Sik-sak-suk* se inače koristi vani gdje se mogu djeca iskoračati u krug, međutim, brojalica *Fli-fla-flu* se koristi unutra iznad nekog stola jer bi tražili parove za kojekakvu društvenu igru (*board game*), što bi bilo malo teže sa stopalima izvesti. I dan-danas mi se zna dogoditi da se pomoću *Par-Nepar* uspijem dogovoriti s kolegama/rodbinom nešto i samim time riješiti problem.

Jedna od brojalica, koju ću sada navesti, ima element rugalice, ali u sasvim pogrešnom smislu. Da pojasnim, brojalica koju smo mi otpjevali glasi ovako:

Kruška, jabuka, šljiva
mene voli Iva,
a ja Ivu neću,
bacim je u vreću.

Ovdje se ime Iva koristi samo radi rime šljiva-Iva, a ovaj zadnji stih nam govori kako je osoba, na koju je završila brojalica (na koju je uperen prst na kraju brojanja) ispada ili je prva na redu. Jedan YouTube video ima ovu pjesmu samo što, naravno, u njoj nema ovog zadnjeg dijela nego je promijenjen. Poprilično sam siguran da je ovo bio original:

Kruška, jabuka, šljiva	Kruška, jabuka, grožđe
kaže mala Iva.	kada jesen dođe,
To je voće slatko,	kada voće zrije,
jeo bi ga svatko.	dječici se smije.
2X	2X

[8] Rajković, Zorica. 1978. Današnji dječji folklor – istraživanje u Zagrebu. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 15, br. 1: 49.

1.3. RUGALICE

Rugalice su vrste pjesama kojima se, kako to ime kaže, izrugljuju pojedinci među djecom, a moguće je da djeca *otpjevaju* koju rugalicu i odraslima – najčešće svojim roditeljima jer su se na njih naljutili. Rugalice su najčešće rimovane i kratke. U ovome radu spojio sam rugalice sa *štosevima*, vicevima i šalama jer u nekim slučajevima dođe na isto.

Jedna od najpoznatijih rugalica je *Tužibaba reza*[9]. Ta se rugalica koristi kako bi se uvrijedila osoba koja je, kako ime kaže, tužila nekoga ili grupu nekom autoritetu (ili učitelju ili roditelju), a to je uvijek bila neka odrasla osoba. No, ponekad ta osoba nije bila odrasla, ponekad je dijete tužilo drugom djetetu nešto i kada bi ga se razotkrilo ostali bi mu se rugali da je *tužibaba*.

Sa sociološkog gledišta, toj rugalici je cilj da se djecu nauči kako je *tužakanje* loše jer bi se time uništilo drugarstvo među prijateljima, ali i respektabilnost kod *tužibabe* i samim time ostala djeca ne bi željela imati nikakve veze sa *tužibabom*. Na to se misli kako bi djeca, koja inače rade svakakve probleme, prešutkivala toj *tužibabi* informacije, u stilu da nisu više pozvani van na igru, a igra je zasigurno nešto što odrasli ne bi dopustili. To stvara problem kod učitelja i pedagoga jer se djecu uči da trebaju govoriti istinu, ali ako bi dijete reklo istinu, odlaskom te istine (te informacije) iz njihovih usta odlazi i čitav *položaj* djeteta među svojim prijateljima.

Nadalje, postoje rugalice koje su doslovce kao šale koje se otpjevaju drugoj osobi, bilo djetetu ili nekome drugome. S jedne strane, imamo rugalice koje su dijalog sa imperativom:

DIJETE 1: Reci osam!		DIJETE 1: Reci devet!
DIJETE 2: Osam?	ili	DIJETE 2: Devet.
DIJETE 1: Nos ti posran!		DIJETE 1: Popiškio si se u krevet.

[9] Rajković, Zorica. 1978. Današnji dječji folklor – istraživanje u Zagrebu. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 15, br. 1: 50.

Ovakve su rugalice jednostavne i zabavljaju djecu na trenutak, a mogu potvrditi kako smo i mi to koristili. Što bi značilo da se ništa nije promjenilo. Isto tako ima i onih obrnutog izgleda, gdje *žrtva* svojim odgovorom biva izrugivana:

DIJETE 2: Neću!
DIJETE 1: Glava ti u smeću!

Također, bila je jedna koju smo mi koristili, u kojoj bi *žrtva* bila izrugivana zbog toga što joj se neko jelo ne bi svidjelo pa bi izjavilo *Fuj!* ili *Bljak!*, na što bi netko drugi odgovorio (ako je rekla fuj): „Fino-Ukusno-Jelo (F.U.J.)? Znači sviđa ti se?“ No, ukoliko bi rekla bljak, drugi bi odgovorio: „Brže-Ljudi-Ajmo-Kupit (B.Lj.A.K.)?“ Ova je šala bila ništa drugo nego iritantna za *žrtvu*, a smjeh svima ostalima. Kasnije sam vidio istu takvu foru na dječjem crtiću *Spužva-Bob Skockani*. Od tada nisam siguran je li dječja fora postojala prije ili ju je crtić osmislio?

S druge strane, imamo rugalice koje su kao zagonetke postavljene, tj. sa upitnom rečenicom:[10]

Što je to crveno i vozi se gore-dolje?
Paradajz u liftu.

ili

Što je to žuto i skače po travi?
Smokić koji fešta.

Ovo, kao što vidimo, nisu toliko rugalice koliko pitalice sa glupim odgovorom i samim time što je odgovor glup i nelogičan (kao u ovoj drugoj) djecu nasmije reakcija *žrtve*.[11] U istome stilu je i ova napravljena, a napravljena je tako da ne postoji točan odgovor te da će *žrtva* uvijek biti ismijana:

Ti si ti, ja sam ja.
Tko je gluplji od nas dva?

[10] Rajković, Zorica. 1978. Današnji dječji folklor – istraživanje u Zagrebu. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 15, br. 1: 51.
[11] Marks, Ljiljana. 1991. Dječji vicevi – Mogućnost klasifikacije i interpretacij. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 28, br. 1: 217.

Fora je kod ove rugalice ta da ako bi *žrtva* odgovorila ti (kako i logika nalaže) ne bi uspjelo jer je bilo rečeno kako si ti *ti* (u smislu fore, tvoje ime je sada *ti*), a ako bi rekao ja, tu se nema šta objasniti – *žrtva* uvijek biva izrugivana.

Postoji još jedan tip rugalice, a to je obična rimovana pjesma, bliska u izvedbi sa brojalicom. Ona najpoznatija koju su svi otpjevali, a za koju znam da sam ju i ja izvodio, bila je namijenjena nekom paru. Znači, ako bi se negdje našli samo jedan par, dječak i djevojčica, ostatak njihove ekipe bi im se rugala pjevajući pjesmu *Zaljubljeni par*:

Cura i dečko zaljubljeni par,
kad se budu vjenčali dobit će dar!
Cura će dobiti vrećicu bombona,
a dečko će dobiti gaće od betona!

Postoji i verzija gdje se umjesto *cura* i *dečko*, u prvome stihu, umetnu imena toga para koji se izruguje, npr.: Antun i Marija zaljubljeni par,... Sjećam se da smo više izvodili prvu verziju, ali se isto tako sjećam da je postojala i druga verzija pjesme – verzija u kojoj dečko dobije bolji dar od cure – nažalost, ne znam kako je glasila.

Očito je kako se rugalice ne uče u školama, nego u društvu, bilo to u okružju svojih vršnjaka ili u okružju obitelji i rodbine jer ako nisu naučili neke fore od svojih kolega onda su naučili od starijih generacija. Pogotovo se neke od šala i štoseva znalo naučiti od muške strane obitelji, ponajviše od djedova i starije braće i rođaka.

2. DJEČJE IGRE

Kada govorimo o dječjoj igri, ne treba se objašnjavati što je to i kako funkcionira jer kod djece je situacija drugačija nego kod odraslih. Kod djece nije bitno ima li igra smisla, koja su joj pravila, već je najbitnije da se djeca zabavljaju. Sjećam se kako smo mi znali na licu mjesta reći nešto što bismo trebali napraviti i svi smo to automatski prihvatili jer nam se činila dovoljno smiješnom da ju odmah krenemo igrati. Kao primjer naveo bih dvije takve *igre*:

Prva igra je bila umakanje glave u vodu kako bismo vidjeli tko će dulje izdržati pod vodom. Tu sam *igru* ja predložio svojima dok smo se kupali u bazenu i svi su je odmah prihvatili tako da smo se odmah bacili na posao. Igra je trajala neko vrijeme dok se nismo opet krenuli kupati i loviti jedni druge u bazenu.

Druga igra je bila penjanje preko ograde. Znači, kada sam izašao van s prijateljima došli smo do neke zgrade koja je imala stražnje dvorište, ali u tom dvorištu nije bilo ničega – samo ravno i zeleno polje – ali je to polje bilo ograđeno. Naravno, kakva su djeca, rekli smo da ćemo glumiti planinare i popeti se preko ograde. Netko drugi je predložio da ćemo glumiti da smo nekakvi špijuni koji se penju s užetom preko zida – baš kao i u filmovima i u crtićima i u igricama. Odmah smo prihvatili tu ideju. Svatko je otišao svojoj kući i svatko je uzeo za sebe uže (ja sam uzeo uže za preskakanje). Kada smo došli do ograde jedni su glumili planinare (ja), dok su drugi glumili špijune. Fora kod ove igre je bila tko će se prije popeti užetom preko ograde.

Po ovome je jasno kako se djeca znaju lako zabaviti, što potvrđuje sociolog G. H. Mead i njegova teorija igre i igranja[12]. U toj teoriji djeca uzimaju uloge odraslih ili uloge generaliziranih drugih. Dakle, osobe koje djeca vide tijekom dana (poštar, prodavač na blagajni, učitelj) će biti zapamćene te će djeca pokušati kopirati njihove uloge u svojoj igri. To smo vidjeli sada u ovoj mojoj priči, u drugoj igri, gdje smo glumili ili planinare ili špijune. No, takva obilježja nisu specifična za dječake već se mogu uvidjeti i kod djevojčica. Pogotovo kada se djevojčice igraju princeza, doktorica, učiteljica itd. Razlika

[12] Bačeković, Alica. 2004. George Herbert Mead - Um, osoba i društvo. *Prolegomena: Časopis za filozofiju,* vol. 3, br. 1: 94.

između dječaka i djevojčica je nešto biološki, reklo bi se. Dječaci se znaju igrati igara koje potiču na aktivnost poput *Lovica* i rata, dok djevojčice preferiraju igre u kojima se odrađuju *majčinske* uloge. Da bolje pojasnim, uvijek sam (gotovo na svakome mjestu i za mojega odrastanja) vidio kako se djevojčice i dječaci svojevoljno *segregiraju* u svoje tipove igara – *zatvore se* sa svojim istospolnim prijateljima u grupu i sa tom svojom grupom igraju takve tipove igara. No, to ne znači da ovo moje opažanje vrijedi za sve. Zna se dogoditi da se takvi stilovi igara pomiješaju u jedno, npr., igre *Lovica* i *Skrivača* su igre koje igraju sva djeca. U jednoj je bit uloviti jednu osobu te bježati od te osobe jer je ta osoba sada lovac, dok je u drugoj igri bit biti sakriven od *lovca* te ga nadmudriti, točnije pričekati da se on pomakne od određenog mjesta (koji se odredi prije igre) kako bi sakriveni igrači potrčali prema tome i, ukoliko uspiju, biti spašeni. Te dvije igre nisu specifične za rod i samim time su najpopularnije i najpoznatije igre među svom djecom u svijetu.

Znači, dječaci vole igrati igre u kojima procjenjuju svoju fizičku sposobnost, a djevojčice vole igrati igre gdje se fizičko naprezanje ne traži. Primjeri igara kod dječaka su *Lopova i policajaca, Utrkivanja* (trčeći ili biciklima), *Penjanja* (tko će se prije popeti na nešto) i dr. Primjeri igara kod djevojčica su *Gumi-gumi*, *Školica*, *Lutkicama* i dr.[13]

Teo Matković u svome radu *Igranje rata* kaže kako se igra *Lopova i policajaca* zvala drugačije, tj. ovisno o vremenu igra je mijenjala ime. Isprva je igra bila samo *Potjera,* naziv se podijelio u dvije grane, jedna je bila *Lovice* – igra u kojoj jedan igrač lovi ostale i onaj kojeg ulovi postaje sljedeći lovac, a onaj koji je bio lovac postaje *žrtva* – dok je druga postala *Lopova i policajaca* – igra u kojoj se dva nejednako raspoređena tima love, točnije ona manja grupa (policajci) love onu veću grupu (lopovi) i ako lopov biva ulovljen policajac ga mora odvesti do određenog mjesta (koji se odredi prije igre) i lopov tamo ostaje dok ga drugi lopov ne *ulovi* i samim time ga vraća u igru. Igra je mijenjala ime pa se zvala *Nijemaca i partizana,* a kasnije *Lopova i pandura* – sve je ovisilo gdje se igrala igra –

[13] Rajković, Zorica. 1978. Današnji dječji folklor – istraživanje u Zagrebu. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 15, br. 1: 64–65.

i po nazivu se već vidi kada se igra igrala.[14] I s ovom informacijom se opet možemo vratiti na tezu Zorice Rajković kako se igre mijenjaju kroz generacije i s vremenom.

Što se tiče sportova, njih nisam smjestio pod dječju igru jer, iako djeca *igraju* neki sport izvan treninga, to i dalje spada pod terminologiju sportova. Samim time, nogomet, košarka, graničar i dr. sam otpisao sa liste dječjih igara.

Također, neke od dječjih igara mogu se igrati isključivo u određeno godišnje doba. Naravno, neke od ovih radnji nisu samo za djecu već ih svi mogu raditi. Zimi djeca vole raditi snjegovića, grudati se i sanjkati. Takve igre su univerzalne i za mjesto i za spol. Ljeti se djeca kupaju, bilo na moru ili u rijekama/potocima. Kod kupanja dolazi do promjena starih igara, npr. uobičajena igra *Lovica* se sada igra u vodi gdje je kretnja teža i samim time zabavnija. Također bi se isto moglo reći i za igru *Skrivača* jer je smješnije sakriti se pod vodu i umjesto da trče do određene točke, bit je potopiti onoga koji traži ukoliko ne želiš da on utopi tebe. Na plaži, u pijesku, djeca rade kule – isto to se radi i po zimi samo snijegom. U jesen i proljeće (pošto su klimatski slični) najbolje je kada padne kiša. Tada djeca mogu skakati po lokvama i blatu i od toga blata mogu raditi isto kule. Najpoznatija su takva stvaralaštva u dječjim pješčanicima gdje pomoću plastičnih posuda djeca rade ili kule ili *kolače* od pijeska ili blata.[15]

Kada smo već kod stvaralaštva, u određenim krajevima i u određenim obiteljima (ovisi koliko bi roditelji dopustili ovakvo nešto) djeci je uvijek zabavno graditi nešto. Među najpoznatijih dječjih gradnji je ona kućica na drvetu. Ovo se ne bi smatralo igrom, ali pošto su u pitanju djeca, taj je fenomen prepoznatljiv posvuda, odlučio sam svrstati to pod igru jer se djeca znaju igrati u tim građevinama kada su gotove. Dakle, djeca su gradnju kućice i igru u kućici uklopili pod jednu igru. Također bi se u to moglo uvrstiti i gradnja ljuljački jer i to kasnije postaje dijelom igre. U obje aktivnosti djeca igraju ulogu graditelja, opet se vraćam na Meada, ali usput djeca isto tako izražavaju mogućnost rješavanja problema (*problem solving skill*) u smislu:

[14] Matković, Teo. 2003. Igranje rata? Ratne igre u vojnoj i civilnojupotrebi. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, vol. 6, br. 11-12: 143.
[15] Kožić, Maja. 1980. Dječje igre u okolici Zagreba. *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, vol. 10, br. 3: 55.

Želim se ljuljati na ovome drvetu, ali nemam ljuljačku. Kako to riješiti?

Znam! Budem spojio dasku (ili gumu) i špagu oko ove debele i poravnane grane.

Ovim se razvijaju logičke sposobnosti djeteta, a i njihova tjelesna motorika jer uče kako gdje sa alatom i sa kojim alatom.[16]

Još bih volio samo spomenuti i vrstu igre koja se miješa sa sportom u nekim slučajevima, a to su društvene igre (*board games*). Takve igre spadaju pod *institucionalne* igre – one igre koje se uče uz neku odraslu osobu (učitelj ili roditelj) i to s određenim pravilima i priborom koji je potreban za igru. Takve igre se ne uče oralno u društvu kako se uče sve ostale igre koje sam naveo, nego se moraju uvijek i isključivo uz pribor, pogotovo zato jer se taj pribor ne može izraditi dok su djeca vani s prijateljima, igrati. Među takvim igrama je ona najstarija *Šah* i one modernije *Čovječe ne ljuti se*, *Mlin, Zmije i ljestvice* i dr.

U ovo moderno vrijeme djeca se sve više i više igraju unutra, na računalima i drugim konzolama. Samim time, dječja zanimacija za starijim igrama sve više opada te se sve više u dječjim krugovima priča samo o mobitelima, računalnim igricama, igricama na konzolama i dr. Razne su igračke ili polako nestajale sa trgovina ili u potpunosti nestajale, a to bi se moglo reći i za kojekakve društvene igre. Danas kao da niti ne postoje društvene igre na policama u trgovinama, sve ih je zamijenila informatika. Današnja djeca sve više sjede ispred ekrana televizora ili većinu vremena gledaju u mobitele (bio sam svjedok tome, gdje je majka svoje dijete „čuvala“ tako da joj je dala mobitel i neka dijete bulji u to). Štoviše, roditelji su postali toliko osjetljivi za svoju djecu da im čak niti ne daju da si izgrade kućicu na drvetu ili ljuljačku, niti im dozvoljavaju da se igraju u blatu ili skaču po lokvama jer je to opasno za dijete.[17]

[16] Kožić, Maja. 1980. Dječje igre u okolici Zagreba. *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, vol. 10, br. 3: 57.
[17] Jakovljević, Tijana. 2009. Dječije igre kao model folklorne komunikacije. *Etnološka istraživanja*, br. 14: 37–38.

ZAKLJUČAK

Dječje igre i pjesmice smatraju se folklorom baš zbog toga što je dio života svakoga od nas. Ne postoji osoba koja se nije igrala ili koja bar nije čula ni za jednu igru od ovih koje sam nabrojio. Upravo zato sam izabrao ovu temu i upravo zato je tema vrijedna istraživanja jer se malo o toj temi bavio, a kada se ipak netko bavio tom temom, onda je to bilo davno.

Da sumiram, dječje pjesme se dijele na više dijelova – rugalice, brojalice i pjesmice same za sebe – te se uče i oralno i institucionalizirano. Oralna učenja su učestalija među djecom dok su institucionalna samo u edukacijskim ustanovama, a ponajviše je riječ o pjesmama koje se uče u školama. Djeca znaju, kroz generacije, a i u kontaktu sa djecom iz drugih naselja, promijeniti tekst pjesama.

Kod dječje igre, rekao sam kako se uvijek vrte dvije igre među djecom – *Lovice* i *Skrivača* – te se određene igre mogu igrati tek kada je određeno godišnje doba, poput grudanja zimi ili kupanja ljeti. Također, jasno je kako se djeca razvijaju kroz igru više nego kroz pjesmicu, vježbajući motoriku i rješavanje problema.

Kroz generacije, kako je vrijeme prolazilo i došlo je do modernizacije društva, većina se igara izgubila u vremenu ili su jednostavno bila izbrisana iz sjećanja jer se sve manje i manje djece igralo tih igara. Sve više vremena djeca provode unutra, u zatvorenom, ispred ekrana televizora ili mobitela. Jedina vrsta igra koja raste zbog ovakvog ponašanja jesu društvene igre.

LITERATURA

- Bačeković, Alica. 2004. George Herbert Mead - Um, osoba i društvo. *Prolegomena: Časopis za filozofiju*, vol. 3, br. 1: 92–94.

- Doušen-Dobut, Anka. 2000. Problemi su dio dječje igre. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, vol. 6, br. 22: 12–13.

- Jakovljević, Tijana. 2009. Dječije igre kao model folklorne komunikacije. *Etnološka istraživanja*, br. 14: 31–50.

- Kekez, Josip. 1996. *Poslovice, zagonetke i govornički oblici*. Stoljeća hrvatske književnosti. Matica hrvatska, Zagreb: 281–288.

- Kožić, Maja. 1980. Dječje igre u okolici Zagreba. *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, vol. 10, br. 3: 51–62.

- Marks, Ljiljana. 1991. Dječji vicevi – Mogućnost klasifikacije i interpretacije. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 28, br. 1: 213–244

- Matković, Teo. 2003. Igranje rata? Ratne igre u vojnoj i civilnojupotrebi. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, vol. 6, br. 11–12: 143.

- Radica, Davorka. 2015. Što je to dječja pjesma? Glazbeno-pedagoške dileme i iskustvo jednog skladatelja. *Bašćinski glasi: Južnohrvatski etnomuzikolokški godišnjak*, vol. 11, br. 1: 223–240.

- Radičević, Božica, Jasna Šulentić-Begić. 2010. Pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole. *Život I škola: časopis za teoriju i praksu odgoja I obrazovanja*, vol. 56, br. 24: 243–252.

- Rajković, Zorica. 1978. Današnji dječji folklor – istraživanje u Zagrebu. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 15, br. 1: 34–94.

- Repar, Kristina. 2018. Uglazbljene dječje pjesme I njihova odgojna uloga od starih hrvatskih pjevanki do danas. *Libri et liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti I kulture*, vol. 6, br. 2: 245–278.